

De l'amor i altres plaers de la vida

Imma Merino

Una tarda d'una primavera de fa uns quants anys vaig coincidir, com altres vegades, a la Llibreria 22 amb Miquel Pairoli, que em va mirar amb un somriure potser irònic abans de dir-me alguna cosa semblant a aquesta: "Veig que t'ha agradat la pel·lícula que ara fan basada en una novel·la de Graham Greene; a mi també, és una cosa sèria". La pel·lícula a la qual es referia en Miquel és *El final de l'idil·li*, dirigida per Neil Jordan i basada, certament, en una novel·la de Graham Greene que, amb inspiració autobiogràfica, narra un amor adúlter viscut amb sentiment de culpabilitat mentre, durant la II Guerra Mundial, cauen bombes alemanyes sobre Londres. És una passió turmentada que, a més, s'esquerdarà per la gelosia, la desconfiança que els amants poden sentir perquè mai no es té la certesa sobre els sentiments de la persona estimada, la sospita que du a malinterpretar les aparences. Però la passió hi és (o, evocada, hi va ser) entre els amants (un novel·lista i una dona atrapada en un matrimoni) que en la pel·lícula de Jordan interpreten Ralph Fiennes i la gran Julianne Moore. En Miquel i jo ens vam dir que l'amor pot fer mal, però que els seus plaers són tan incomparables que, un cop s'han perdut, retornen com una ferida. És així que vam parlar d'un detall que dóna la mesura de la sensibilitat eròtica de la pel·lícula: quan el novel·lista torna a la casa de la seva ex-amant, una imatge fugaç mostra que recorda que va acariciar la cama de la dona pujant aquelles mateixes escales. Potser també vam parlar que en un altre moment, en què els amants són al llit, ella acaricia la cama d'ell i hi troba la cicatriu d'una ferida provinent de la guerra civil espanyola. Les ferides íntimes, com ara les de l'amor, i les ferides de la Història.

A en Miquel li agradaven les pel·lícules històriques que a la vegada podien ser intimistes, com ara *El guepard* i el *Dr. Zhivago*, però, com a mi, també les pel·lícules d'amor serioses. Per això, una altra de les pel·lícules per les quals compartíem una

debilitat és *Terres de penombra*, en què, adaptant un relat declaradament autobiogràfic de C.S. Lewis, Richard Attenborough relata que l'escriptor era un professor a Oxford amb totes les peces encaixades fins que va conèixer una nord-americana vital i espontània, la poetessa Joe Grisham, i se'n va enamorar de manera inesperada, com sol passar amb l'amor. Amb ella va sentir la felicitat de l'amor, però també el dolor de la pèrdua quan la dona va morir de càncer. "La felicitat d'ara és part del dolor que vindrà. Aquest és el tracte", diu Grisham (Debra Winger); però, com sap Lewis (Anthony Hopkins), també forma part del tracte que "el dolor d'ara sigui part de la felicitat viscuda abans". Ho recordàvem. Sí, a través de les pel·lícules, en Miquel i jo parlàvem de l'amor, de la seva felicitat, de les seves conseqüències a vegades devastadores. Sense parlar mai dels nostres amors. Però si en parlo és perquè, potser en contra del que pot suposar-se, crec que a en Miquel li importaven l'amor i els plaers que procura. No m'ho invento. Encara que no formi part dels seus temes més constants i que possiblement pugui haver passat desapercebut a molts dels seus lectors, ho he trobat en la seva obra, reflectit en la intimitat dels seus dietaris, com ara a *Paisatge en flames*, on pot llegir-se:

Hores de plenitud. Rere els vidres de la finestra va caient la tarda d'octubre i la llum que mor ja du el cristall del fred. Hem passat junts aquesta tarda, tan serena, estimant-nos, jugant com dos cadells, besant-nos, posseint-nos. Un temps enrere, ella no gosava, es reprimia, parlava, amb un lleu somriure, de vergonyes i temors. Ara, s'hi sent feliç i fins i tot a estones pren la iniciativa. No hi ha cap plaer que s'iguali al de l'amor, ni el de beure ni el de menjar, ni el de submergir-se en l'aigua. La joia, el gust d'abraçar, de besar un cos tan càlid, tan ple de vida, a res no pot comparar-se.

No m'estranya aquesta consideració sobre la joia de l'amor en un home tan sensual com en Miquel, a banda que pogués comportar-se socialment de manera tan austera i discreta. No tenia res de purità. I la seva sensualitat hi és en els textos, en els quals hi ha la celebració de la naturalesa, amb una experiència vibrant del paisatge, i dels diversos plaers de la vida. Hi és en el mateix llenguatge, en què la sobrietat no exclou una estima per l'adjectiu càlid o per imatges eròtiques com ara aquesta que sempre he recordat, malgrat que no sé si la cita és precisa: "Llegir Plató és com fer un petó als llavis del pensament". S'ha considerat la influència de Josep Pla, també tan sensual. Com ell, escrivia dietaris. Com ho va fer Cesare Pavese, a propòsit del qual, també a *Paisatge en flames*, va escriure:

M'emociona sempre llegir les últimes paraules que apuntà en un paper: 'No escriure més'. Com la de tants escriptors, la seva vida només tenia l'excusa de la literatura. Ell, però, sabia perfectament que escriure és un pur entreteniment, un pur engany al temps, una pura generositat: 'He donat poesia als homes', però el que compta de veritat és viure, és a dir, gaudir, estimar, abrusar-se en els diferents focs que el plaer, la intel·ligència i la sensibilitat ens ofereixen.

Sentint aquesta constant tensió entre l'escriptura (l'art) i la vida, no contenen aquestes mateixes paraules una altra afirmació de la joia de viure? No recordo haver parlat d'en Pavese amb en Miquel, tot i que potser ho vam fer, però sí d'un altre escriptor italià pel qual sentíem una altra debilitat compartida: Giorgio Bassani que, integrada dins de *La novel·la de Ferrara*, va escriure *El jardí dels Finzi-Contini*. Esmento aquesta obra perquè, llegint-nos al diari, vam descobrir que ens agradava una actriu, Dominique Sanda que, en l'adaptació cinematogràfica de Vittorio De Sica, va interpretar Micòl Finzi-Contini, un personatge del qual en Pairo (com li deíem a "El Punt") va escriure que és complex perquè té "moltes capes interiors, que inclouen la ficció i la mentida, un joc d'aparences en el si d'una rica família de Ferrara amb un final tràgic". Ho va escriure a "L'escaire" (aquells articles que fan que cada dia el trobem a faltar pel rigor, la precisió, la mirada crítica envers els poders amb els quals analitzava la realitat) en resposta a una columna que jo havia publicat el dia abans en què lamentava que, de les parades dels dibuixants del final de les Rambles, havia "desaparegut" un retrat

de Dominique Sanda: tal absència em feia sentir una capa d'oblit sobre l'actriu francesa, de manera que havia escrit sobre ella per fer-ne memòria i compartir-la. A l'endemà, doncs, en Miquel va publicar un "escaire" en què, citant-me d'una manera que em va fer sentir afalagada pel sol fet que m'havia llegit, afirmava recordar-la i compartirla. No sé per què, que jo recordi, no havíem parlat abans, de manera significativa, d'una actriu que va treballar amb directors, com ara Visconti i sobretot amb Bertolucci, que formen part dels nostres gustos comuns. El cas és que en Miquel va esmenar un meu oblit parlant de la Dominique Sanda encarnant Micòl a *El jardí dels Finzi-Contini*. O, de fet, no ho vaig oblidar: no havia vist la pel·lícula. Quan en vam parlar, li ho vaig dir i potser també li vaig comentar que, essent una de les últimes pel·lícules de Vittorio De Sica, no tenia gaire bona fama. Em va dir que no en fes cas, que De Sica, al qual apreciava molt, tenia una mala fama infundada per la qual, en comparació amb d'altres, fins i tot li posaven en qüestió els seus films neorealistes. Vaig dir que li faria cas. Hi penso quan, baixant a peu per la carretera que du a Aiguafreda, a Begur, veig una pista de tennis abandonada. Sempre em revé la part de la novel·la de Bassani en què el narrador, que va enamorar-se de Micòl, recorda els partits de tennis a la finca dels Finzi-Contini que va haver de ser abandonada quan la família va ser detinguda i deportada a Auschwitz, on va desaparèixer. La pista abandonada em fa present l'absència d'en Miquel. Cada vegada penso que encara no he vist la pel·lícula. Un dia ho faré.